

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ: «Αλήθεια ή ψέματα;»

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ: Φλωριανού Ελένη

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Νεοελληνική Γλώσσα-Λογοτεχνία Β' και Γ' λυκείου

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Ψηφιακός κόσμος / Παραπληροφόρηση: Fake news

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4 ώρες (+ 2 η παραγωγή γραπτού λόγου)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Στο προαναγνωστικό στάδιο, οι μαθητές παρακολουθούν (ψευδείς) ειδήσεις -με την μορφή video ή αναρτήσεων στο διαδίκτυο- και καλούνται να μαντέψουν αν είναι αληθινές ή ψευδείς, δικαιολογώντας τις απαντήσεις τους βάσει συγκεκριμένων ερωτήσεων. Μετά, αποκαλύπτουμε τα στοιχεία που πιστοποιούν ότι πρόκειται για ψευδείς ειδήσεις, επιβεβαιώνοντας ή ανατρέποντας τις αρχικές εικασίες των μαθητών. (1 διδακτική ώρα). Στη συνέχεια οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και εργάζονται σε φύλλο εργασίας, στο οποίο υπάρχουν ερωτήσεις επεξεργασίας τριών σύντομων κειμένων σχετικών με τα fake news και τις θεωρίες συνωμοσίας, αντλημένων από το διαδίκτυο. Παρουσιάζονται οι απαντήσεις στην ολομέλεια της τάξης και γίνεται συζήτηση. (2 διδακτικές ώρες). Προαιρετικά, ακολουθεί η παραγωγή γραπτού λόγου (2 ώρες).

ΣΤΟΧΟΙ:

- ✓ Να αντιληφθούν οι μαθητές τους μηχανισμούς παρουσίασης αληθοφανών ειδήσεων, οι οποίες, ωστόσο, είναι ψευδείς.
- ✓ Να προβληματιστούν για τους λόγους (οικονομικούς, πολιτικούς, ιδεολογικούς) για τους οποίους «στήνονται» ψευδείς ειδήσεις.
- ✓ Να γνωρίσουν ή να θυμηθούν μερικές από τις πιο διαδεδομένες θεωρίες συνωμοσίας, που κυκλοφορούν στο διαδίκτυο.
- ✓ Να είναι σε θέση να εντοπίζουν τα κοινά γνωρίσματα των θεωριών συνωμοσίας.
- ✓ Να προβληματιστούν για τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι έχουν την τάση να πιστεύουν και να υιοθετούν άκριτα θεωρίες συνωμοσίας και ψευδείς ειδήσεις.
- ✓ Να ενημερωθούν για τους τρόπους εντοπισμού των ψευδών ειδήσεων ως μέσου άμυνας απέναντι στην παραπληροφόρηση.

A. ΠΡΟΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ: «Αλήθεια ή ψέματα;»

Προβάλλουμε στους μαθητές “fake news» (ψευδείς ειδήσεις) που δημοσιεύτηκαν σε πολλές ιστοσελίδες και αναπαρήχθησαν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, **αντλημένες από τα “Ellinika Hoaxes*”**. Ζητάμε από τους μαθητές να προσπαθήσουν **να μαντέψουν αν η είδηση είναι αληθινή ή ψεύτικη**. Είτε την θεωρήσουν αληθινή είτε ψεύτικη, τους καλούμε να δικαιολογήσουν την εικασία που έκαναν, απαντώντας σε ερωτήσεις όπως:

- ✓ **Ποια στοιχεία της είδησης σας πείθουν για την αλήθεια του περιεχομένου της / για το ψευδές περιεχόμενο;** (π.χ. όνομα και ιδιότητα συντάκτη, ειδικός ή όχι πάνω στο θέμα, επιστημονική ορολογία, ύφος κειμένου, επίκληση στη λογική ή στο συναίσθημα του δέκτη, συνοδευτικές φωτογραφίες/ video, ενεργά Links- παραπομπές, τεκμηριωμένες αναφορές, έγκριτη ιστοσελίδα κ.α.)
- ✓ **Για ποιους λόγους (οικονομικούς, πολιτικούς, ιδεολογικούς κ.α.) πιστεύετε ότι ο συντάκτης της κάθε είδησης σκόπιμα δημιούργησε και κοινοποίησε την ψευδή είδηση;**

Στη συνέχεια, **αποκαλύπτουμε τα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η είδηση ήταν ψευδής, επιβεβαιώνοντας ή καταρρίπτοντας τις προσδοκίες των μαθητών.**

3. Επισκεφτείτε το προσωπικό ιστολόγιο του ψυχολόγου-ψυχαναλυτή Σπύρου Καλημέρη και διαβάστε τις παραγράφους με τίτλο: «ψυχολογικά χαρακτηριστικά των θεωριών συνωμοσίας». <https://kalimeristherapist.com/%CE%B8%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82/>

Επιλέξτε τρία από τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά που αναφέρει ο Καλημέρης («τίποτα δεν είναι τυχαίο, όλα συνδέονται» / «Εγώ κατέχω την μυστική γνώση» / «Το άγνωστο και η αβεβαιότητα»/ «Εμείς και αυτοί» / «Δεν υπάρχει περίπτωση να μην ισχύει» / «Οι θεωρίες συνωμοσίας κεντρίζουν το ενδιαφέρον») και βάλτε τα σε ιεραρχική κατάταξη, ξεκινώντας από αυτό που, κατά την γνώμη σας, είναι ο πιο σημαντικός λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι υιοθετούν εύκολα θεωρίες συνωμοσίας.

Γιατί πιστεύουμε σε θεωρίες συνωμοσίας;

1.

2.

3.

4. Διαβάστε τις οδηγίες που έχει δημοσιεύσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την προφύλαξη από ψευδείς ειδήσεις. Αξιοποιώντας την σχετική θεωρία από την σελ. 166 του σχολικού βιβλίου να εντοπίσετε χαρακτηριστικά της οργάνωσης και της γλώσσας των οδηγιών.

Το φυλλάδιο με τις οδηγίες είναι διαθέσιμο εδώ:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2017/599386/EPRS_ATAG\(2017\)599386_EL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2017/599386/EPRS_ATAG(2017)599386_EL.pdf)

Πώς να εντοπίζετε τις ψευδείς ειδήσεις

Οι ψευδείς ειδήσεις (fake news) και η παραπληροφόρηση – πληροφορίες χαλκευμένες εσκεμμένα με σκοπό την παραπλάνηση ανθρώπων – έχουν εξελιχθεί σε ένα όλο και πιο ορατό παγκόσμιο φαινόμενο. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τα εργαλεία εξατομίκευσης που προσφέρουν έχουν καταστήσει ευκολότερη τη διάδοση ψευδών ιστοριών. Συχνά χρησιμοποιούν το συναίσθημα για να τραβήξουν την προσοχή και να προσελκύσουν επισκέπτες, για οικονομικούς ή ιδεολογικούς λόγους. Ακόμη και νέοι άνθρωποι, εξοικειωμένοι με την τεχνολογία, δυσκολεύονται να εντοπίσουν τις χαλκευμένες ειδήσεις. Ενδεικτικό είναι ότι, οι έξι στις δέκα ειδήσεις που κοινοποιούνται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν έχουν καν αναγνωσθεί προηγουμένως από τον χρήστη που τις κοινοποίησε. Το 85 % περίπου των Ευρωπαίων θεωρούν τις «ψευδείς ειδήσεις» πρόβλημα στη χώρα τους, ενώ το 83 % θεωρούν ότι αποτελεί πρόβλημα για τη δημοκρατία εν γένει. Αυτή η πυξίδα θα σας βοηθήσει να πληρηγηθείτε στους ωκεανούς της πληροφορίας και να μη χαθείτε μέσα σε κύματα ψευδών και στην παραπληροφόρηση.

1. ΕΛΕΓΤΕ ΤΟ ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΟ

Είναι ακριβή τα στοιχεία και οι αριθμοί; Είναι μεροληπτικό το άρθρο; Ένα αξιόπιστο μέσο ενημέρωσης κρατάει τις μονόπλευρες απόψεις εκεί όπου ανήκουν – σε ενυπόγραφα άρθρα γνώμης, όχι σε ειδησεογραφικά άρθρα.

2. ΕΛΕΓΤΕ ΤΟ ΜΕΣΟ

Το γνωρίζετε; Μήπως η διεύθυνση URL είναι παράξενη; Ελέγξτε την ενότητα «Σχετικά με εμάς» (About) Ποιος βρίσκεται πίσω του; Ποιος το χρηματοδοτεί; Διασταυρώστε με άλλες (έγκυρες) πηγές.

8. ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΕΙΤΕ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΥΘΟΚΤΟΝΟΥΣ⁽²⁾

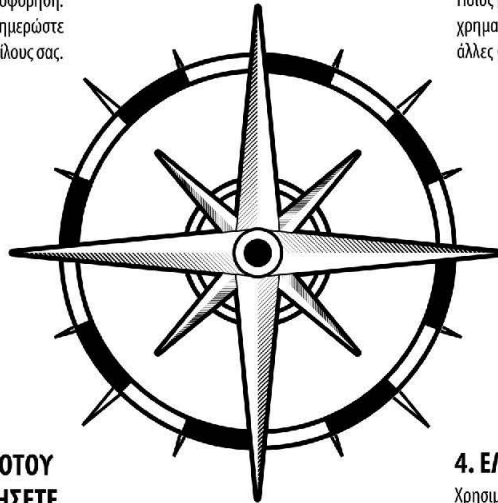
Ενημερωθείτε για τα τελευταία τεχνάσματα και αφηγήματα που χρησιμοποιούν όσοι διασπείρουν την παραπληροφόρηση. Αναφέρετε τις ψευδείς ειδήσεις. Ενημερώστε τους φίλους σας.

7. ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΤΕ ΤΙΣ ΔΙΚΕΣ ΣΑΣ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ

Μερικές φορές μια ιστορία παραείναι καλή ή διασκεδαστική για να είναι αληθινή. Πάρτε μια βαθιά ανάσα, συγκρίνετέ την με αξιόπιστες πηγές και κρατήστε την ψυχραιμία σας.

6. ΣΚΕΦΤΕΙΤΕ ΠΡΟΤΟΥ ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΤΕ

Η ιστορία θα μπορούσε να είναι διαστρέβλωση πραγματικών ή παλαιών γεγονότων – ή θα μπορούσε να είναι σάτιρα. Ο τίτλος θα μπορούσε να αποσκοπεί στη δημιουργία ισχυρών συναισθημάτων. Εάν ένα γεγονός είναι πραγματικό, τα αξιόπιστα μέσα ενημέρωσης θα το καλύψουν.

3. ΕΛΕΓΤΕ ΤΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΗ

Καταρχάς, υπάρχει τέτοιο πρόσωπο; Ένας καταξιωμένος δημοσιογράφος έχει πάντοτε ένα ιστορικό. Αν το όνομα του συντάκτη είναι πλαστό (ή αν δεν αναφέρεται όνομα) κατά πάσα πιθανότητα και τα υπόλοιπα είναι επίσης ψευδή.

4. ΕΛΕΓΤΕ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ

Χρησιμοποιεί ο συντάκτης αξιόπιστες πηγές (για παράδειγμα, γνωστά και έγκυρα μέσα ενημέρωσης); Οι εμπειρογνώμονες που μνημονεύονται στο κείμενο είναι πραγματικοί ειδικοί; Εάν χρησιμοποιούνται ανώνυμες πηγές, ή χρησιμοποιούνται καθόλου πηγές, η είδηση μπορεί να είναι ψευδής.

5. ΕΛΕΓΤΕ ΤΙΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Οι εικόνες επδρούν με μεγάλη δύναμη και είναι εύκολο να χρησιμοποιηθούν παραπλανητικά. Μια αναζήτηση εικόνας μπορεί να δείξει εάν η εικόνα έχει χρησιμοποιηθεί προηγουμένως σε διαφορετικό πλαίσιο. Η βοηθητική εφαρμογή InVID⁽¹⁾ μπορεί να σας βοηθήσει να εντοπίσετε την παραπλανητική χρήση βίντεο ή εικόνων.

1) Αποκτήστε τη βοηθητική εφαρμογή από το [InVID project](http://invid-project.org).

2) Για παράδειγμα, ακολουθήστε τους [@EUvsDisinfo](https://twitter.com/EUvsDisinfo), [@DFRLab](https://twitter.com/DFRLab) ή [@StopFakingNews](https://twitter.com/StopFakingNews) [@stopfakeukraine](https://twitter.com/stopfakeukraine) Το παρόν αποτελεί αναθεωρημένη έκδοση του σημειώματος «με μια ματιά» που δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 2017.

EPRS | Υπηρεσία Έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Συντάκτρια: Naja Bentzen· Εικόνες: Samy Chahri, Υπηρεσία Έρευνας για τους Βουλευτές
PE 599.386 – Φεβρουάριος 2019

Το παρόν έγγραφο συντάχθηκε για τους βουλευτές και το προσωπικό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στους οποίους και απευθύνεται, ως υλικό αναφοράς για να τους βοηθήσει στο κοινοβουλευτικό τους έργο. Το περιεχόμενο του εγγράφου αποτελεί αποκλειστική ευθύνη του συντάκτη/των συντακτών και οι απόψεις που εκφράζονται σε αυτό δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι εκφράζουν την επίσημη θέση του Κοινοβουλίου. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή και η μετάφραση για μη εμπορικούς σκοπούς υπό την προϋπόθεση ότι γίνεται μεία της πηγής και ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει ενημερωθεί και του έχει αποσταλεί αντίγραφο. © Ευρωπαϊκή Ένωση, 2019.

eprs@ep.europa.eu (επικοινωνία) <http://www.eprs.ep.parl.union.eu> (ενδοδίκτυο) <http://www.europarl.europa.eu/thinktank> (διαδίκτυο) <http://epthinktank.eu> (ιστολόγιο)

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Την ευρωπαϊκή ημέρα ασφαλούς διαδικτύου αναλαμβάνετε να εκφωνήσετε ομιλία, σε σχετική εκδήλωση του σχολείου σας, σχετικά με τα fake news. Στην εισήγησή σας να αναφερθείτε κυρίως στα ακόλουθα θέματα: α) γιατί οι άνθρωποι έχουν την τάση να πιστεύουν και να υιοθετούν άκριτα ψευδείς ειδήσεις; β) πώς μπορεί κάποιος να εντοπίσει αν μια είδηση που διαβάζει είναι ψευδής; Μπορείτε να αξιοποιήσετε και τα κείμενα που επεξεργαστήκατε στο φύλλο εργασίας.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (Θέμα Γ)

Γιάννη Τόλια «Το ψέμα»

Η αλήθεια έχει πολλές εκδοχές
Διαλέγουμε όποια μας συμφέρει
Το ψέμα όμως έχει μια και μόνη συναρπαστική εκδοχή
Ένα περίτεχνο ψέμα διαθέτει θεατρικότητα
Μια φτωχή εκδοχή της αλήθειας, θεατρινισμό
Το ψέμα προσφέρει θαλπωρή
Η αλήθεια παγετώνα
Το ψέμα κοχλάζει στην κόλαση της φαντασίας
λεπτοτέχνημα απάτης
Μεταίχμιο ονειρικού με το γήινο
Μπισκότο τραγανό
με παχιά στρώση σοκολάτας
ψημένο στο φούρνο της επινόησης
Επιμύθιο ανομολόγητου φόβου
Υ.Γ. Μήπως και το όνειρο ψέμα της αλήθειας μας δεν είναι;